

התורגמן!

ומתרגמן: לא לכך היה צורך במתורגמן.

אלא, רבא מידע הוה ידע מה דהווי אמרי. ורק אהדורי הוא דלא הוה ידע.

לא ידע רבא לדבר בשפתם, ולא ידע כיצד לענות להם בשפתם. וכדי שיבינו העדים את דברי הדיינים, הוצרך להעמיד תורגמן, ועל זה לא נאמר "שלא יהיו העדים שומעים מפי התורגמן".

[בהגהות הב"ח כתב, שהמעשה להלן, הגיע

לפני רבא עם הדין של הנהו לעוזי, ולכן נקבע כאן, אף שהוא שייך לדין קרוב ופסול].

אילעא וטוביה⁽¹⁹⁾ היו שני עדים על הלואה. א-1 ושניהם, קריביה קרובי משפחה דערבא, של הערב להלואה הווי.

סבר רב פפא למימר, שאינם נפסלים משום קורבה לבעל דין, כיון שלגבי התובע והנתבע, שהם הלוח והמלוה — רחיקי נינהו.

אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב

ההשתדלות להוציא משפט צדק, על ידי בדיקת הענין בכל האפשרויות, וביניהם הופעת הנתבע עצמו בבית דין וצורת ענייתו על התביעה נגדו.

19. כך פירש רש"י. וביאר הריטב"א, שהמלוה תבע את הלוח, והעידו העדים, ופסלם רב הונא בר"י משום שמדובר בעדות בשטר, שאי אפשר לחלק בו נאמנות, והרי הם מעידים גם על הערב. אך הראב"ד, פירש, שהלוח טען פרעתין, ובכך נפטר גם הערב, והביא המלוה עדים שלא פרעו, והעדים קרובים לערב

וביאר הרמב"ן דבריו, שהיתה עדות שהוא ערב, שאם אילעא וטוביה הם המעידים גם על כך, נאמינם רק על חובו של שמעון ולא על ערכותו של לוי, ולמה אמרו בגמרא שהמלוה יתבע מהערב. וכיון שכבר ידוע שהוא ערב, נחלקו אם יכולין קרובים להעיד על החוב.

והגר"א (סל"ג סקל"א) כתב, שלא נחלקו רש"י והראב"ד.

ורק משמעות דורשין איכא ביניהו. פלפולא חריפתא

ובעל המאור כתב, שהראב"ד סבר שבעדי חוב היו צריכים לחלק דיבורם כנ"ל. ודחה

וביאר, על פי המשך דברי הריטב"א, שכתב, אפילו אם אין הלכה של "מפיהם ולא מפי כתבם" בטענות בעלי הדין, אינם יכולים לשלוח טענותיהם בכתב, כי צריך לקיים "ועמדו לפני ה'", ומאחר שמצינו שיש גדרים לקבלת טענותיהם, סוברים הרמב"ם והרמ"ה שנלמד מעדים גם לפסול בהם תורגמן.

ובדעת הרמב"ם כתב הבית יוסף (חור"מ קכ"ד), שאין חילוק בין תובע לנתבע.

אך הפרישה כתב, שהנתבע אינו יכול למנות שליח, לפי שאין לו מה להקנות לו. ואילו התובע יכול לעשות את השליח "מורשה" מטעמו, היות והוא יכול להקנות לו את מה שהוא תובע מהנתבע, ואז חשוב המורשה כבעל הדין עצמו, שבא לפני בית דין.

ובדרישה (סי' י"ז) כתב, שתורגמן אסור בתובע ונתבע. אך "מורשה לטעון" מותר בתובע, אבל לא בנתבע.

והחזון איש מבאר, שזכותו של התובע היא, לדרוש שיענה לו הנתבע בעצמו, ולא שלוחו, היות ובכך מתבאר לבית דין הענין יותר. ויסוד הדין לכך, הוא דברי הכתוב "בצדק תשפוט עמיתך", שצריך בית הדין לעשות את כל

אינם צריכים לחזור ולדון את דינו, אולי ימצאו לו זכות.

לפי שדין זה, שיש לנידון זכות לבקש שידונו אותו מחדש, הוא [במסכת סנהדרין מב] רק במי שמוציאין אותו להורג, שאם אומר יש לי ללמד על עצמי זכות, מחזירים אותו ודנים שנית את דינו. אך אם ברח בלי טענה, אין בריחתו סיבה לחזור ולדונו.

[אך יש מפרשים, שהיות וברח, קנסוהו חכמים, שלא ישוּבו לדון את דינו. ערוך לנר].

מחמת קורבה בטלה כולה, ולא פלגינן דיבורא. ורק כשמעיד על עצמו פלגינן דבריו, משום שאין אדם משים עצמו רשע, שעל עצמו אינו עד כלל, ואינו עד פסול כקרוב ופסול הפוסלים את כל העדות. וכמו שמצינו לעיל בהרוג, ש"בעל דבר" אינו פוסל, כי הוא אינו נחשב לעד כלל. והריטב"א, שביאר בדעת רש"י שמדובר במלוה בשטר, הקשה, למה צריך רב הונא בר"י לפסול משום שאם אין ללוה ילכו לגבות מן ערב, והרי גם בלי זה, הרי הם מעידים גם עליו בשטר שהוא ערב, והם קרוביו. ודומה הדבר לשנים שמקבלים מתנה מאדם אחד בשטר אחד, שאין קרובי האחד יכולים להעיד לשני, כי עדות אחת היא.

והביא עוד, שבירושלמי נחלקו באופן זה שנתן מתנה בשטר לשנים, שריש לקיש מכשיר ורבי יוחנן פוסל.

וביאר הריטב"א את טעם מחלוקתם, כי לדעת ריש לקיש העדים החתומים בשטר בעיקר הם מעידים על המקבלים, והמקבלים הם גופים חלוקים, ולכן אפשר לחלק את נאמנות העדים בעיניהם.

ואילו רבי יוחנן סובר, שעיקר העדות היא על

פפא: הרי גם הערב הוא בעל דבר, כיון דאי לית ליה ללוה ממון לפרוע החוב, וכי לאו בתר ערבא אזיל מלוה לתובעו את פרעון החוב! ? (20)

וכיון שהערב הוא בעל דבר בהלוואה זו, אין קרוביו כשרים להעיד עליה.

מתניתין:

א. מי שנגמר דינו, וברח לפני שקיימו בו את הדין והעונש, וחזר, ו**בא לפני אותו בית דין** שהתחייב בו — **אין סותרין את דינו!**

הרמב"ן, שגם בפרעון אפשר לחלק, כנ"ל. והב"ח כתב, שמדובר בכגון שקבל הערב על עצמו ערכות אם ילוה לפלוני, וכשהעידו על ההלוואה התחייב הערב ממילא.

20. הראשונים הביאו את קושית הרמב"ד שנחלוק עדותם, ונאמינם רק על הלוה ולא על הערב, מדין "פלגינן דיבורא".

ותירץ בעל המאור שדין "פלגינן דיבורא" נאמר רק לגבי עדות על שני גופים, שמאמינים לדבריהם על גוף זה ולא על גוף אחר, ולא לגבי עדות על גוף אחד.

וכיון שהערב עומד תחת הלוה, הרי הם כגוף אחד, ואי אפשר לחלק את העדות לגבם.

והרא"ש כתב, שאפשר רק לחלק עדות רק באופן כזה, שנאמין לעד על כך שפלוני רבע אדם, או שהלוה בריבית, אבל לא נאמין שהעד הוא הנרבע על ידו, או שהוא זה שהמלוה הלוה לו ברבית.

אך אם העדות היא על ההלוואה עצמה, אי אפשר לחלק בין לוח הערב, כיון שכתוב בשטר שהוא הערב.

והראב"ד כתב, שעדות שבטלה מקצתה

אך אם הוא בא לבית דין אחר, צריכים הם לחזור ולדון את דינו.

ב. כל מקום⁽²¹⁾ שיעמדו שנים, ויאמרו: מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דין של פלוני להריגה, ופלוני ופלוני עדין⁽²²⁾ — הרי זה יהרג!

והגמרא מעמידה את דין הסיפא בחוץ לארץ, ששם גם בבית דין אחר אין צריך לחזור ולדון את דינו, ואת דין הרישא כשעלה לארץ ישראל, ולפיכך כשבא לבית דין אחר, סותרין דינו.

וכיון שכך, מסיימת המשנה בדין סנהדרין בכל מקום:

ג. סנהדרין — נהגת בארץ ובחוצה לארץ.

והיינו, כל זמן שיש בית דין הגדול בלשכת הגזית, דנים הדיינים הסמוכים דיני נפשות בכל מקום.

ד. סנהדרין ההורגת אחת בשבוע, שבע שנים, נקראת "חובלנית".

שהיא מחבלת העולם, שהרי היו צריכים להיות מתונים בדין, ולמצא זכות בדיני נפשות.

רבי אלעזר בן עזריה אומר: אחד לשבעים שנה.

והגמרא דנה בכוונתו, האם אפילו כשהורגת אחת לשבעים שנה היא נקראת, לדעתו, חבלנית, או שהוא אומר להיפך, שאם הורגת אחת לשבעים שנה זו היא שאינה נקראת חבלנית.

רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים: אילו היינו בסנהדרין בזמן שדנו בה דיני נפשות, לא היה נהרג אדם מעולם. לפי שהיינו בודקים את העדים בשאלות שלא ידעו להשיב. כמבואר בגמרא.

הפסוק "על פי שנים או שלשה עדים יומת המת", ששלשה מקבלין את עדותם של שנים, אפילו בדיני נפשות שצריך לדון בבית דין של עשרים ושלשה דיינים, לפי שדי בשלשה דיינים לקבלת עדות אף בדיני נפשות, אלא שגמר הדין צריך שיהא בעשרים ושלשה דיינים.

ולכן, הוצרך לומר דהיינו רק בתחילת דינו. אך כשמעידין שנגמר דינו, ועתה אין בית דין נושאים ונותנים בדינו, הוי כגמר דין, שאז אף קבלת העדות צריכה להיות בפני עשרים ושלשה. ויש שאמרו, שכאן נחלק הרמב"ם על רס"ג אף בעדות.

22. כתב הרמב"ם (פי"ג מסנהדרין ה"ז): במה דברים אמורים ברוצה, אבל שאר חייבי מיתות, עד שיבואו עדיהם הראשונים ויעידו שנגמר דינו.

הנותן, שנותן מתנה אחת לשני המקבלים, ואין מחלקין עדותם לגבי גוף אחד.

ולכן, גם בעדות על לוח וערב הכשיר רב פפא, כי הוא סובר שהם גופים חלוקים. ואילו רב הונא פוסל, היות והערב עומד תחת הלוח, והרי הם כגוף אחד.

21. כתב הרמב"ם (פי"ג מסנהדרין ה"ז): והוא, שיעידו בפני ב"ד של עשרים ושלשה.

וכתב הכסף משנה טעמו של דבר, מפני שאין הורגין אלא בסנהדרין קטנה של כ"ג.

ותמה האור שמח: אם כן, פשיטא, ומה הוצרך לחזור על דין זה כאן?

וביאר, שסבר הרמב"ם כשיטת רבי סעדיה גאון (הביאו הרמב"ן בביאורו על התורה, דברים יז ו, ונחלק עליו), שביאר את דברי

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אם היו עושים כך, אף הם היו מרביין שופכי דמים בישראל, שלא ירתעו מהעונש בבית דין (23).

גמרא:

ומדייקת הגמרא מהרישא של משנתנו, ששנינו בה, הבורח וחזר ובא לפני אותו בית דין אין סותרין את דינו.

משמע כי דוקא לפני אותו בית דין הוא דאין סותרין, ולא דנים אותו מחדש.

הא אם בא הנידון לפני בית דין אחר — סותרין דינו, ודנים אותו מחדש.

ומקשינן סתירה במשנה:

הא תני ספא: כל מקום שיעמדו שנים, ויאמרו מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דין פלוני, ופלוני ופלוני עדי, הרי זה נהרג.

ומשמע שאף בבית דין אחר אין סותרין את

דינו!

ומתרינין: אמר אביי: לא קשיא.

כאן, ברישא, מדובר שבית הדין השני (24) שבא הנידון לפניו, היה בארץ ישראל, והדין הראשון היה בבית דין שבחוצה לארץ.

ולכן אם בא לבית דין אחר שבארץ ישראל, סותרין את דינו שנידון בחוץ לארץ.

ואילו כאן, בסיפא, מדובר שאף בית הדין השני היה בחוץ לארץ, ולכן אין סותרין דינו.

ומביא אביי מקור לחילוק הזה:

דתניא, רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח: נידון שברה מבית דין שבארץ ישראל לחוצה לארץ, אחר שנגמר דינו, ובא שם לבית דין אחר — אין סותרין את דינו.

ואילו אם ברח מבית דין בחוצה לארץ ובא לבית דין אחר בארץ ישראל — סותרין את

דין. ולכן אמרו שלא נהרג אדם, אך ודאי יענש עד שימות.

ואילו רבן שמעון בן גמליאל סבר, שזה גופא, שמיתות בית דין חמורות יותר, רק הן מרתיעות את הרוצחים, ולא מיתת עצמו בכיפה. ולכן החשיכם כמרבנים שופכי דמים בישראל. ואין כוונתו דוקא לשופכי דמים, שהרי בכל העבירות שיש בהם חיוב מיתה בטלה ההרתעה, אלא שנקט את העוון החמור ביותר שהוא רע לשמים ולבריות. תוס' יו"ט

24. הרמב"ם (סוף פ"ג מסנהדרין) כתב: אם היו אותו בית דין עצמם שנגמר דינו בפניהם, אין סותרין את דינו, אף על פי שגמרו דינו

וטעמו, מדאמרינן בסנהדרין [מב א], שצריך לקיים בו "יד העדים תהיה בו בראשונה", ולכן אם נקטעה ידם פטור. ורק רוצח התמעט מדין זה, דכתיב "מות יומת הרוצח", מכל מקום!

ומובן בזה למה אמר שמואל בסנהדרין [מה א] שמשנתנו מדברת על אותם העדים הראשונים כך משמע במאירי.

וכך מבאר תפארת ישראל על המשניות.

ובתוס' יו"ט ביאר, שמעידים מי היו העדים הראשונים, שאולי ניתן להזימם או להכחישם.

23. וכתב התפארת ישראל, שרבי עקיבא ורבי טרפון לא חששו לכך, כי מכניסין אותן לכיפה, ורק אין זה נחשב שבית דין הורגים במיתות בית

העיירות שבארץ ישראל, ולא בשערי העירות שבחוצה לארץ, שאינם "שערי עריך"?

בא הכתוב הזה ללמד, כי ב"שעריך", בארץ ישראל בלבד, אתה משים בתי דינים בכל פלך ופלך, מחוז ומחוז, ובכל עיר ועיר.

ואילו בחוצה לארץ⁽²⁵⁾ אתה חייב להושיב בתי דינים רק בכל פלך ופלך, ואי אתה חייב להיות מושיב בתי דינים בכל עיר ועיר.

שנינו במשנה: סנהדרין ההורגת אחד בשבוע, נקראת חובלנית.

רבי אלעזר בן עזריה אומר אחד לשבעים שנה.

איבעיא להו: רבי אלעזר בן עזריה, שאמר "אחת לשבעים שנה", האם כוונתו סנהדרין ההורגת אפילו פעם אחת לשבעים שנה נקראת "חבלנית", וכמו פעם אחת לשבוע אליבא דרבנן.

או דלמא שפעם אחת בשבעים שנה אורח

דינו, מפני זכותה של ארץ ישראל, אולי ימצא לו פתח של זכות בארץ הקדש.

שנינו במשנה: סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ.

והוינן בה: מנא הני מילי?

דתנו רבנן: "והיו אלה לכם לחקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם" [במדבר לה כט].

[רש"י על התורה שם, הביא שהספרי דורש כך מסוף הפסוק הזה, דכתיב "בכל מושבותיכם"].

למדנו לסנהדרין שנוהגת בכל המושבות, בארץ ובחוצה לארץ.

ומקשינן: אם כן, שמכאן למדנו שנוהגת סנהדרין גם בחוצה לארץ, מזה תלמוד לומר בפרשת שופטים [ספר דברים פרק טז] "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", שמשמע בשעריך בלבד, דהיינו בשערי

25. הרמב"ם כתב בריש הלכות סנהדרין: מצות עשה למנות שופטים ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך. ואין אנו חייבים להעמיד בתי דינים בכל עיר ועיר ובכל פלך ופלך אלא בארץ ישראל, אבל בחו"ל אינן חייבין להעמיד בית דין בכל פלך ופלך. והרמב"ן תמה עליו (בפירושו על התורה פרשת שופטים), מסוגייתנו, וכתב, שהרמב"ם סובר שאין ישראל שבחו"ל חייבים למנות להם דיינים.

והכסף משנה גרס ברמב"ם: אינן חייבים להעמיד בית דין אלא בכל פלך ופלך, כגירסתינו בסוגיין. או שגרס בגמרא: שאין אתה חייב בכל פלך ופלך.

בחוצה לארץ ועתה הם בארץ ישראל. ולדבריו המשנה כפשוטה, שרק אם בא לבית דין אחר סותרין את דינו, ואילו באותו בית דין, אין סותרין אף כשעלה לארץ ישראל. אך הריטב"א פירש, שמהארץ לחוצה לארץ לעולם נחשב כבית דין אחד, כיון דשליחותיהו עבדינן בחוצה לארץ. וכל שכן ברח מהארץ לארץ, ומחו"ל לחו"ל. ורק כשבורח מחו"ל לארץ נחשב כבית דין אחר, כי שמה תועיל לו זכות ארץ ישראל. וביאור המשנה לפירושו, שבאותו בית דין, היינו כשהם שלוחי בית דין, משום שירד לחו"ל, אין סותרין דינו אך כשעולה לארץ, היינו כבית דין אחר, וסותרין את דינו הקודם.

משנה, ואין חייבין על הריגתו מיתה.

אמר רב אשי: אפילו אם תמצא לומר שיענו העדים אכן בדקוהו לאחר מיתה, לראות אם אינו טריפה, ומצאוהו כי אדם שלם ובריא הוה, שמעידים שבדקוהו מכל סיבות הטריפה, עדיין חששו מלהורגו, כי דילמא באותו מקום שהכהו הרוצח בסייף — נקב הוה!

דהיינו, שמא הנקב שעושה את האדם "טריפה" היה באותו מקום שבו פגע הרוצח בנרצח בסייף, ואי אפשר עתה לדעת אם במקום הזה לא היה נקב שעושה את האדם טריפה.

ולכן לא שייך לעולם להרוג רוצח שרצח בסייף.⁽²⁶⁾

ועדיין תמהינן: הרי פטור זה הוא רק במיתה שחייבים רוצחים.

ארעא הוא, כך היא דרך העולם, שיהרגו ולא ימצאו זכות, ורק ההורגת בפחות מכן הוא שנקראת חבלנית.

ומסקינן: תיקו.

שנינו במשנה: **רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו וכו'.**

והוינן בה: **היכי הווי עבדי,** כיצד הם היו פוטרים את הנידון אף שהעידו עליו עדים שהרג?

רבי יוחנן ורבי אלעזר, דאמרי תרווייהו, שהיו שואלים את העדים **ראיתם** אם אדם שהוא **טריפה הרג** הרוצח, או אדם **שלם** הוא הרג?

דהיינו, האם בדקתם את הנרצח אחר מותו אם היה שלם, כי שמא היה "טריפה", שהיו בו דברים הגורמים לאדם שלא יחיה יותר

והרדב"ז כתב, שהרמב"ם ביאר כגמרא, שבחוצה לארץ מעמידין או בכל פלך או בכל עיר, ועדיף בכל עיר כדי שלא יצטרכו לטרוח אחר בית דין.

ובסנהדרין (טז ב) דרשינן, שיש גם מצוה למנות בית דין לכל שבט, והשמיטה הרמב"ם. והעירו על זה שם נושאי כליו.

והלחם משנה נקט, שפלך ושבת היינו הך. אמנם בחור"ל לא שייך לחלק לפי שבט, רק לפי פלך.

וכנראה כוונתו, שהחיוב הוא על הפלך, רק שלרוב, לכל שבט היה פלך בערים שלו.

ובמינוי בתי הדין, כתב הרמב"ם (פ"ה מסנהדרין) שסנהדרין גדולה ממנים בכל שבט ושבת ובכל עיר ועיר, והשמיט את מינוי בית דין

של פלך.

וביאר בספר "משאת המלך" (עה"ת ועל הרמב"ם) שבית דין של שבט ממונה על בתי דין של עיירות, ועליו הסנהדרין. אך בית דין של פלך, הוא כבית דין של עיר במקום שאין בעיירות בתי דין, ואין צריך להשמיענו דינו בנפרד, דהיינו הך. ונפקא מינה ביניהם, שבית דין של פלך אינו נפרד מבית דין של עיר, ואין צריך למנות בפלך אם יש באחת הערים, אך של שבט, שהוא ממונה על בתי דינים שבערים, צריך למנותו אף אם יש בתי דינים בערים, היות ודין בית דין של שבט הוא חיוב בפני עצמו, ואילו של פלך הוא רק כדי שלא יהיה פלך בלי בית דין, ודי שהתקיים חובו באחת מעיריו.

26. כך פירש הריטב"א את שיטת רש"י.

אך **בבועל את הערוה** שחייב מיתת בית דין, **היכי הוה עבדי**, כיצד היו עושים לפוטרו מן המיתה?

ומבארנין: **אביי ורבא, דאמרי תרווייהו:**

שואלים היו את העדים: האם **ראיתם** שהוא בועל את הערוה כמי שמכניס **מכחול בשפופרת?**

משל הוא לדרך ניאוף. וכיון שאין העדים מסתכלים בכך, היה הבועל נפטר מעונש המיתה.

ומקשינן: אם כן, **ורבנן** שלדעתם כן היו

הורגים את הבא על הערוה (27) **היכי דיינו?**

על איזה עדות סומכים להורגו, והרי אין העדים רואים את העבירה בדקדוק.

ומתרינין: **כשמואל** —

דאמר שמואל: דין עדות **במנאפים** (28) — **משיראו כמנאפים!**

די בכך שיראו העדים שנוהגים כדרך תשמיש כדי לחייב את הבועל והנבעלת, ואינם צריכים להעיד שראו כמכחול בשפופרת.

הדרן עלך פרק כיצד העדים

כמכחול בשפופרת ולרבי טרפון ורבי עקיבא אף שאין צורך שיעידו כך, אם בדקום ולא ידעו, בטלה עדותן.

28. הריטב"א כתב, דהיינו רק בדיני נפשות שבהם עוסקת משנתנו. אך לענין להפסיד לאשה כתובה, די בעדי כיעור.

ואילו **רבינו תם** (ביבמות כד ב) נקט, שאין די בעדי כיעור להוציא אשה מבעלה, אלא אם ראו כדרך המנאפים.

וכן דייקו מהרי"ף, שהביא מסקנת סוגיין, אף שאין מיתת בית דין בזמן הזה. ובהכרח שהנפקא מינה היא לאסור אשה על בעלה, שאין אוסרים בעדי כיעור גרידא, ואין הם מועילים אלא למנוע שלא תנשא למי שגיעה עמו.

אך הבה"ג כתב, שאין אוסרים אשה לבעלה עד שיראו כמכחול בשפופרת.

והרא"ש (ביבמות פ"ב אות ח') הביאו, ותמה עליו, שאם בעדות נפשות די בכך שיעידו שראו כדרך המנאפים, ונהרג הנואף, על אף שאמרה התורה "והצילו", כל שכן שדי בעדות שכזו כדי לאוסרה על בעלה.

ותמה עליו, שאם כן, בטלת כל פרשת רוצחין!

ועוד, שבבדיקה זו מנוול את המת!

ולכן נקט, שדי לבדקו מבחוץ אם היה שלם, ואין צורך לבדקו בכל שמונה עשר הסיבות שמטריפות. וכך ביאר את השאלה: דילמא במקום סייף נקב הוי, דהיינו מבחוץ. ובבדיקה זו שייך שיהרג אדם, אלא שרחוק הסיכוי שהעדים יתנו לב לפרטים אלו.

27. ביאר הערוך **לנר** שלא הוקשה לגמרא אלא בא על הערוה, ולא על רוצח, לפי שביארו תוס', שרבי עקיבא לטעמיה, שאין הולכין אחר הרוב, ואם כן פשוט לו שבכך נחלקו רבנן, והולכים אחר הרוב. וכן לשיטת **רבינו תם**, שאם בדקו את העדים אם היה טריפה או שלם, לרבי עקיבא בטלה עדותן.

ויש לפרש, דרבנן סוברים כטענת תוס', שלולי שבדקום, היה חייב אף אם לא ידענו פרט זה, ואין עדותן בטילה בכך. אך בבועל את הערוה, מקשה שפיר, לפי שחסר בעצם העדות, ואיך נחייבנו? ומתריץ, שלרבנן אין צורך שיראו

פרק אלו הן הגולין

מתניתין:

אלו הן הגולין לערי המקלט:

החורג **נפש בשגגה**, וחלוק דינו לפי האופן שנעשית הפעולה שגרמה להרוג את חברו:

אם היה **מעגל במעגילה**, טח את גגו⁽¹⁾ המשופע, בטיט, ומחליקו בחתיכת עץ של טייחים הנקראת "מעגילה", ודחפה לפניו, בשיפוע הגג לצד מטה, **ונפלה עליו, והרגתו**.⁽²⁾

או שהיה **משלשל בחבית**, מורידה מהגג למטה, ובודאי נזהר שלא תשבר, כדי שלא יפסיד את החבית, **ונפלה עליו, והרגתו**.

או שהוא עצמו היה יורד **בסולם**, במדרגות, ונזהר ביותר שלא יפול ויחבל, **ונפל עליו, והרגו בכובד גופו** —

בכל האופנים האלו הרי זה גולה!

לשון הרמב"ם [פרק ו מהלכות רוצח]: שהרי דרך נפילה מצוי ברוב העתים להזיק, ודבר קרוב הוא להיות. שהרי טבע הכבד לירד למטה במהרה. והואיל ולא זרו עצמו ותקן מעשיו יפה בשעת ירידה — יגלה.

ובכל דוגמא יש חידוש על קודמתה, שאף אם נזהר יותר, עדיין לא נחשב כאונס אלא כשוגג.

אבל אם היה מושך אליו במעגילה, שהיה עסוק במשיכת העץ המחליק אליו ונשמטה מידו, **ונפלה עליו, והרגתו**.

או שהיה דולח **בחבית** והיה מגביהה מלמטה למעלה, **ונפסק החבל, ונפלה עליו, והרגתו**.

או שהיה עולה **בסולם, ונפל עליו והרגו** — ז-ב הרי זה אינו גולה.

שלא נפלה המעגילה מכוחו. ודומה הדבר, לדין הזורק אבן למעלה ונפלה למטה והרגה, שהוא פטור, כיון שתם כוחו בזריקה. ותירצו, שעל ידי שמושך המעגילה כלפיו, הרי כשהיא נופלת, היא נופלת יותר רחוק מאשר אילו לא עיגל בה. עיין ביד רמה, שהפטור בזורק למעלה והרגה בחזרתה, בנפילתה, הוא רק משום שההריגה היתה בשעה שחזרה וירדה האבן מאליה, בכיון ההפוך ממהלך האבן מכוחו, שהרי הוא זרק למעלה, והיא הרגה בחזרתה למטה. אך במניח לאבן או למעגילה ליפול בהמשך הליכתם, חייב על ההריגה.

1. רש"י ביאר שמדובר בגג משופע. והמאירי הוסיף, שמשום כך נחשבת הנפילה לפניו כדרך ירידה.

ואילו התוספות חלקו, וביארו שמדובר בגג ישר. ולדבריהם אין חילוק בין מושך לדוחף, ולכל צד שנפלה המעגילה והרגה, נחשב כדרך ירידה. ועיין בערוך לנר, שלדבריהם לא גרסינן בסיפא "היה מושך", שאין חילוק ביניהם.

וכן היא גירסת הרמב"ם שהשמיט דין זה, ומשמע שסובר כתוספות.

2. תוספות בסנהדרין [עז ב] הקשו, למה לי לפוטרו משום שהרג בדרך עליה, ותיפוק ליה